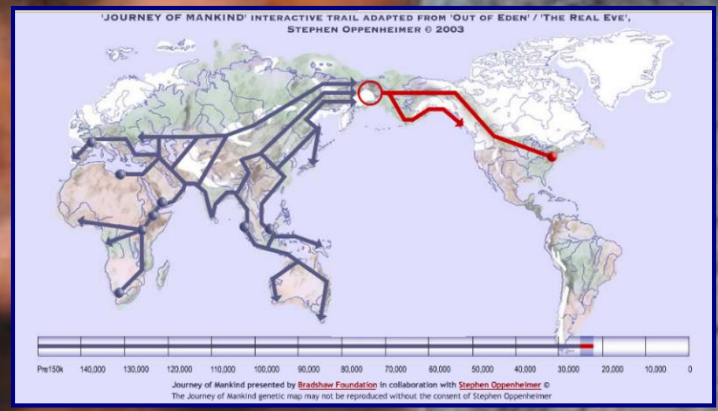

Paleogenetika člověka

Čím se budeme zabývat?

Budeme se snažit najít odpověď na možná nejstarší otázku člověka:

Kdo jsme a odkud pocházíme?

TAK INTERNET VÍ VŠECHNO? TO BY MOHL TAKY VĚDĚT, ODKUD JSME PŘIŠLI, CO JSME, KAM SMĚŘUJEME A JAKEJ JE SMYSL LIDSKÝ EXISTENCE.

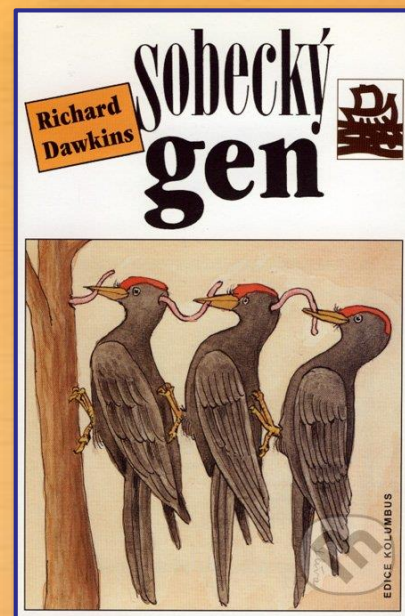
Čím se budeme zabývat?

Budeme se snažit najít odpověď na možná nejstarší otázku člověka:

Kdo jsme a odkud pocházíme?

Inteligentní život kdekoliv ve vesmíru se stává dospělým ve chvíli, kdy nalezne odpověď na otázku svého původu.

Richard Dawkins, Sobecký gen (1976)

Čím se budeme zabývat?

Budeme se snažit najít odpověď na možná nejstarší otázku člověka:

Kdo jsme a odkud pocházíme?

Kdo je náš předek?

- *každý z nás zná své rodiče, většina zná i své prarodiče, mnozí své praprarodiče a možná někteří i své prapraprarodiče*
- *kdo však byli ti další předci*
- *tady už začíná temná a tajemná říše zvaná **historie**, v níž bloudíme a tápeme, vedeni pouhými náznaky*

Kdo byli ti lidé, kteří šli před námi?

Čím se budeme zabývat?

Budeme se snažit najít odpověď na možná nejstarší otázku člověka:

Kdo jsme a odkud pocházíme?

Kdo byl náš předek?

Kde žil?

Kdy žil?

Jak jsme osidlovali svět.

Za chvíli si uděláme průzkum „veřejného“ mínění 😊

Interaktivita v přednáškách

socrative
by MasteryConnect

STUDENT

LIZAL

JOIN ROOM

<http://b.socrative.com/login/student>

Odkazy pro interaktivní část přednášky

 [Formulář pro online pokládání dotazů](#)

 [Anketní program Socrative - login: LIZAL](#)

Informace a pokyny k anketnímu programu Socrative

- pro hlasování je potřeba mít **mobilní zařízení** (mobilní telefon, tablet, notebook) **s připojením k internetu (wi-fi nebo vlastní datový tarif)**
- do webového prohlížeče vepiště následující adresu: <http://b.socrative.com/login/student> nebo se přihlaste přes odkaz výše
- do rámečku **vyplňte LIZAL**

Interaktivita v přednáškách

Dotaz (Paleogenetika)

Zde napište a odešlete svůj dotaz

Vaše odpověď

ODESLAT

Nikdy přes Formuláře Google neposílejte hesla.

A screenshot of a Google Form titled "Dotaz (Paleogenetika)". The form has a white background and is overlaid on a background image of an open book. It contains a text input field for the question, a label "Zde napište a odešlete svůj dotaz", a label "Vaše odpověď" above another text input field, and a blue button labeled "ODESLAT". At the bottom, there is a small disclaimer: "Nikdy přes Formuláře Google neposílejte hesla."

Odkazy pro interaktivní část přednášky

 [Formulář pro online pokládání dotazů](#)

 [Anketní program Socrative - login: LIZAL](#)

Informace a pokyny k anketnímu programu Socrative

- pro hlasování je potřeba mít **mobilní zařízení** (mobilní telefon, tablet, notebook) **s připojením k internetu (wi-fi nebo vlastní datový tarif)**
- do webového prohlížeče vepište následující adresu: <http://b.socrative.com/login/student> nebo se přihlaste přes odkaz výše
- do rámečku **vyplňte LIZAL**

Budeme se zabývat evolucí **moderního** člověka, zejména v **posledních 200 000 letech**.

Genetická detektivka – **pátrání po původu moderního člověka**

Po stopách DNA moderního člověka

Dobrodružná cesta moderního člověka

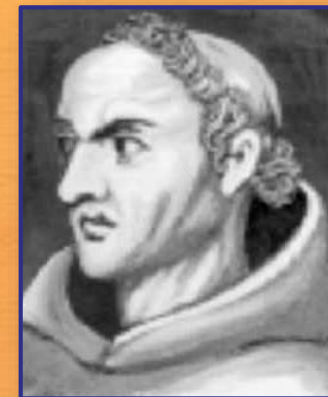
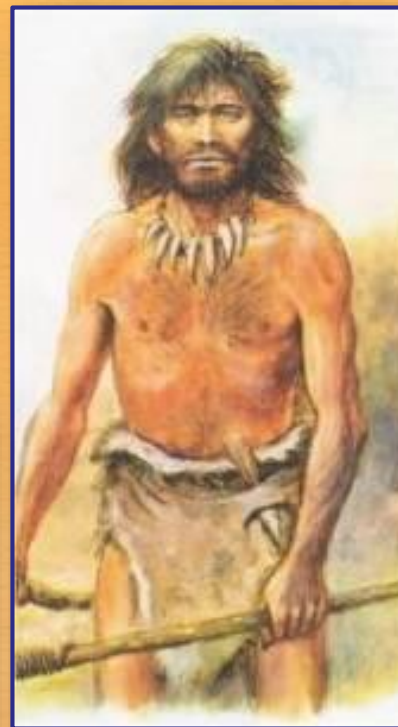
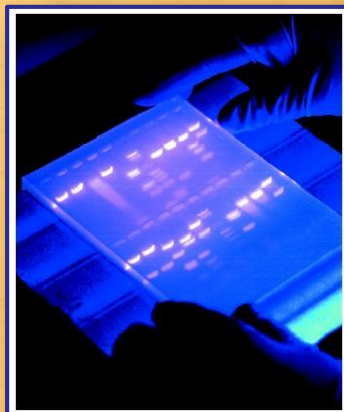

Plán pátrání po původu moderního člověka

1) Úvod do paleogenetiky člověka

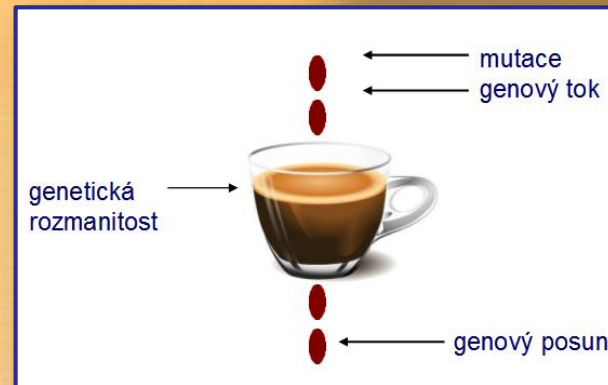
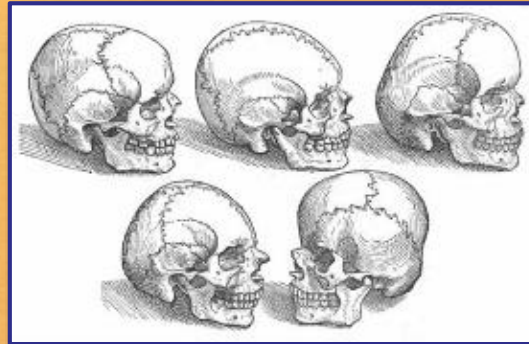
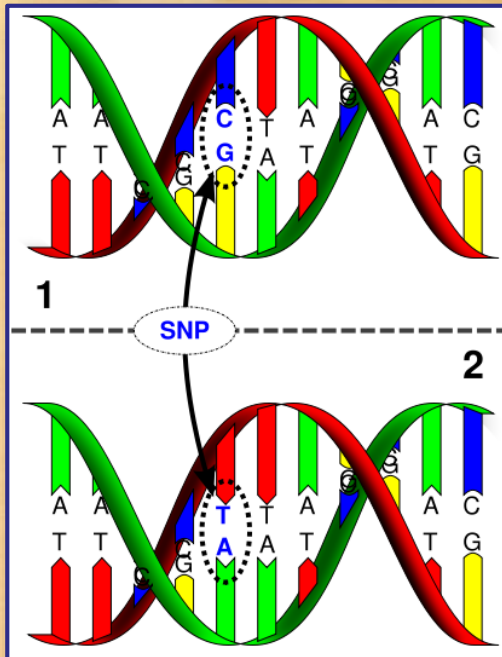
- co zkoumá **paleogenetika** a jak
- kronika našeho druhu podle antropologie
- charakteristika modelů původu moderního člověka
- „Ockhamova břitva“ a „recept na polévku“

Plán pátrání po původu moderního člověka

2) Metody studia historie populací

- genetická podobnost a **rozmanitost**, metody studia
- **mechanizmy evoluce** (mutace, přírodní výběr, genetický drift, genový tok)
- studium evoluce člověka na úrovni DNA
  - historie irské populace
  - odštěpení člověka od lidoopů
  - rozšíření zemědělství do Evropy

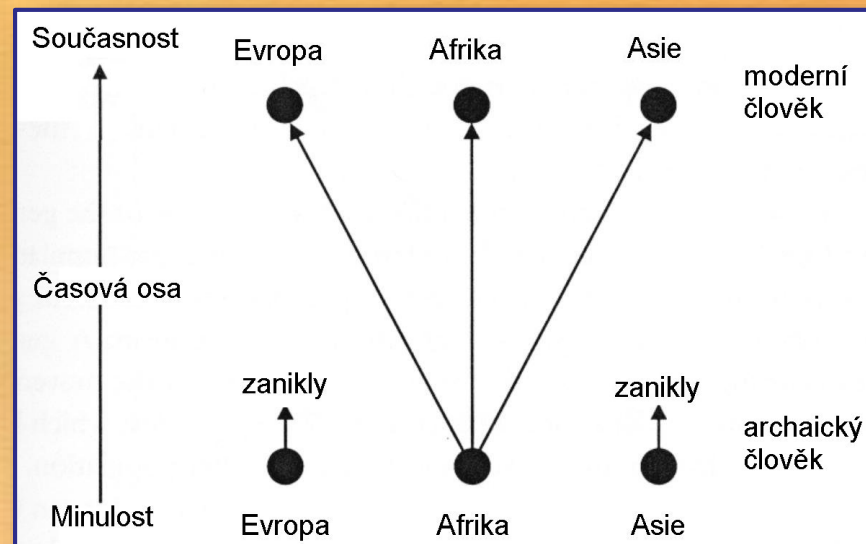

Plán pátrání po původu moderního člověka

3) Evoluce člověka a její modely podle genetiky

- **model nahrazení** („Out of Africa“), vývoj kladogenezí, genetické důsledky
- **multiregionální model**, vývoj anagenezí, genetické důsledky

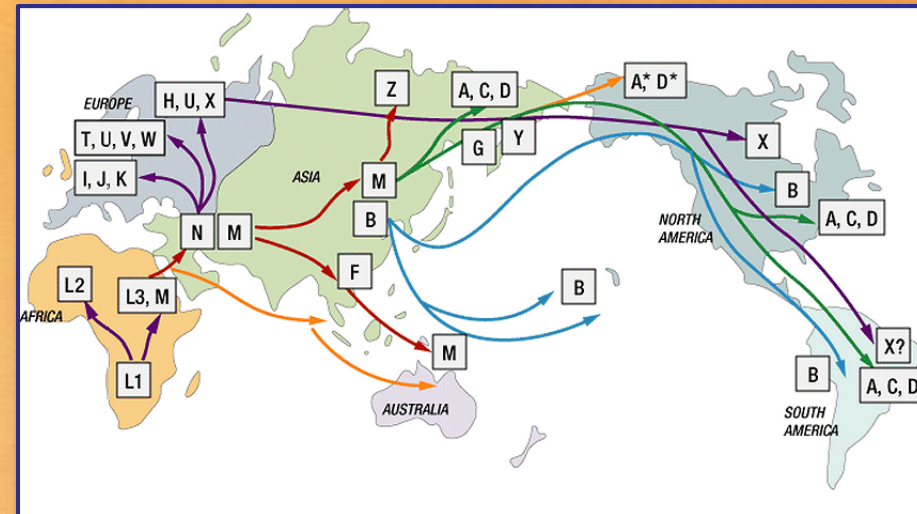
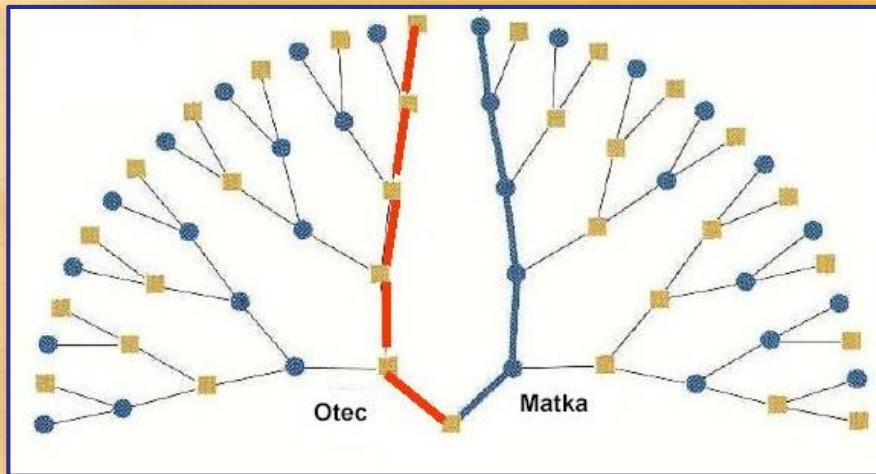
Budeme se zabývat evolucí **moderního** člověka, zejména **v posledních 200 000 letech**.

Plán pátrání po původu moderního člověka

4) Hledání našeho společného předka

- výsledky analýz mtDNA (mitochondriální Eva)
- **kde a kdy se objevuje moderní člověk** podle mtDNA
- výsledky analýz chromozomu Y (Adam)
- poznatky na základě jaderné DNA
- jak jsme osídlili svět podle mtDNA a chromozomu Y

Plán pátrání po původu moderního člověka

5) Analýza archaické DNA (aDNA)

- analýza prvních neandrtálských DNA (Německo – Feldhofer, Kavkaz – Mezmaiskaya)
- byli Neandrtálci odlišným druhem nebo našim poddruhem
- **křížili jsme se s Neandrtálci**
- proč Neandrtálci zanikli?
- záhadní Děnisované (aneb co dokáže DNA)

Pravěká pitva

Prehistoric Autopsy, BBC, 2012
1/3 rekonstrukce Neandrtálce

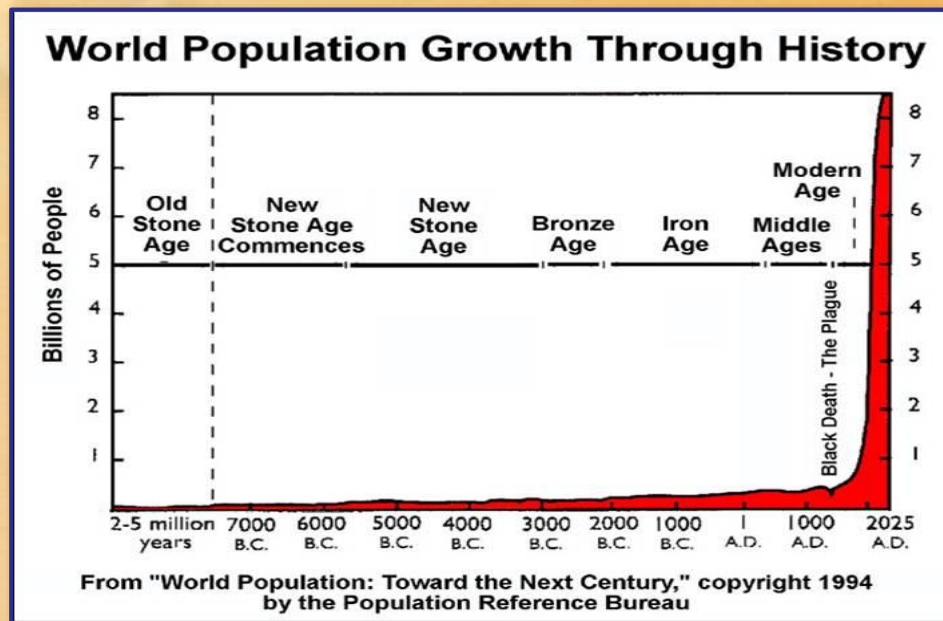

Dr. George McGavin a prof. Alice Roberts
University Oxford University of Birmingham

Plán pátrání po původu moderního člověka

6) Velikost populace našich předků

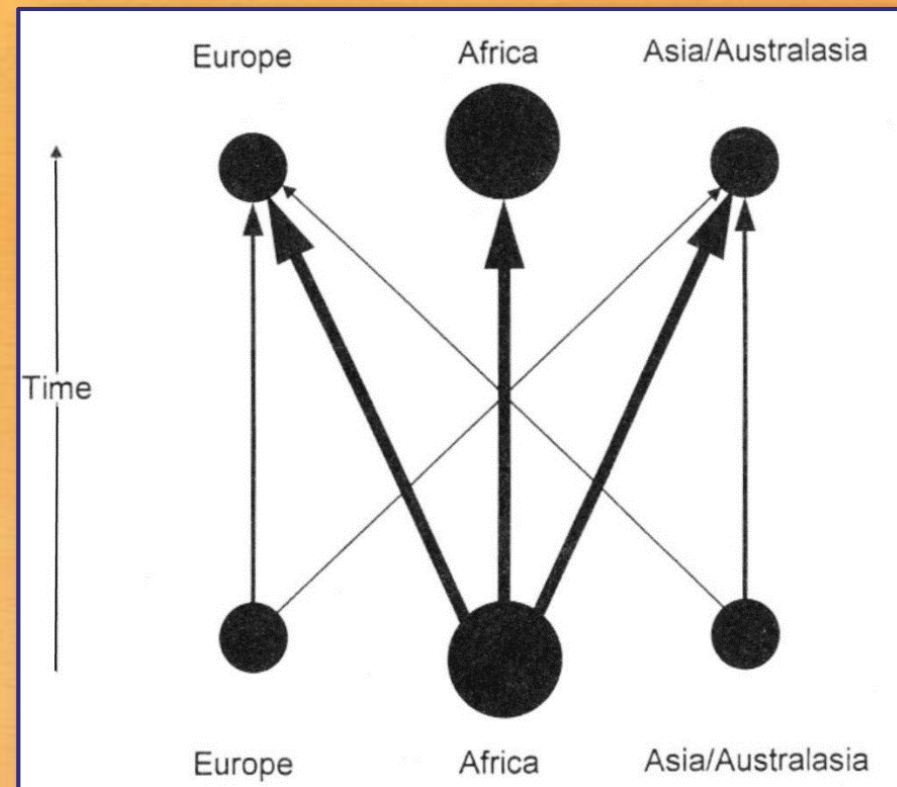
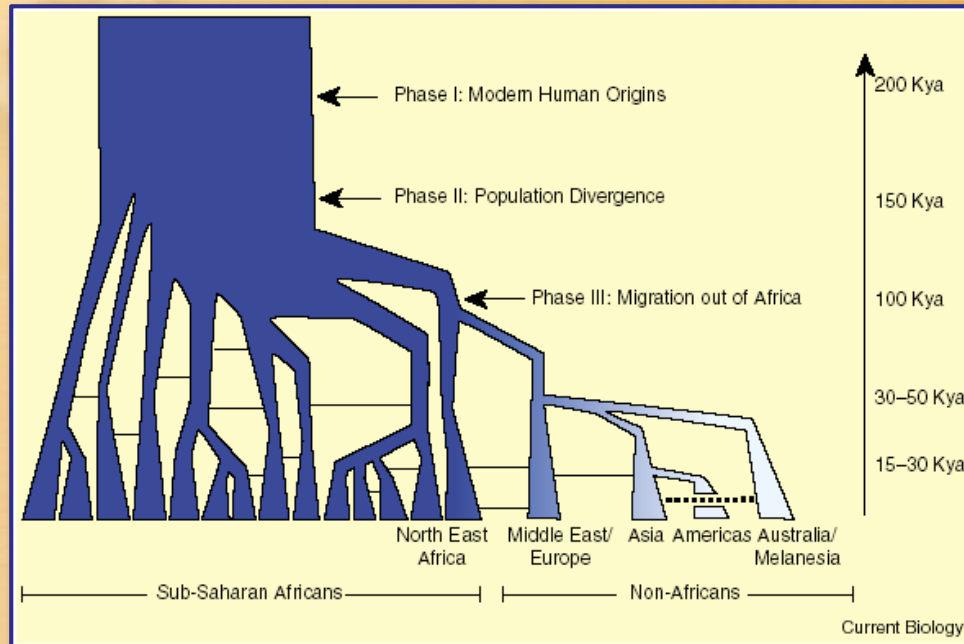
- postupy stanovení velikosti populace
- **velikost populace předků**
- pleistocénní **populační exploze**
- vymírají populace nebo jsou nahrazovány

Plán pátrání po původu moderního člověka

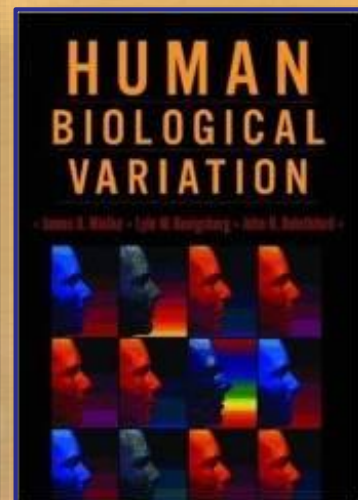
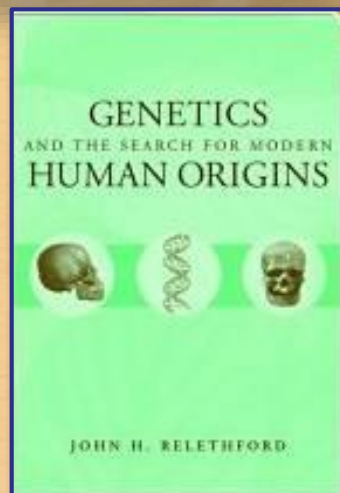
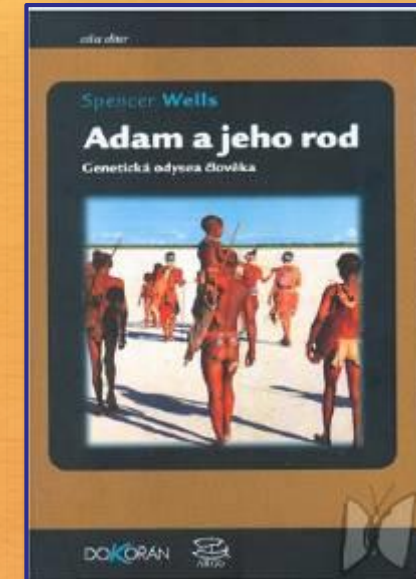
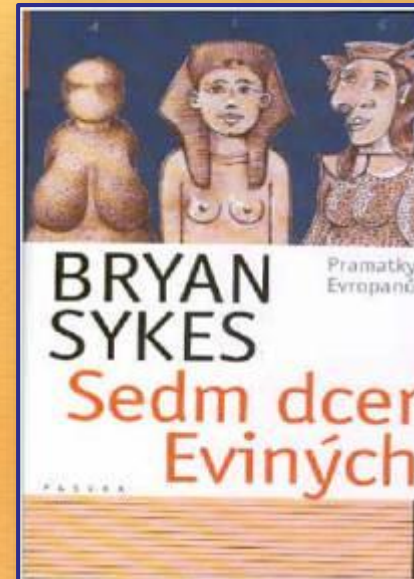
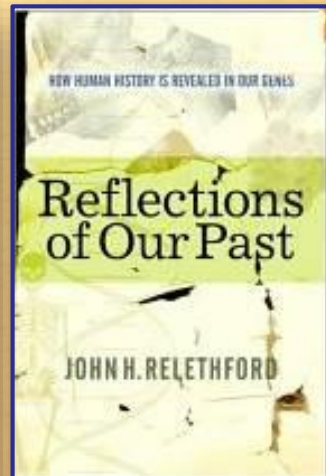
7) Genový tok v historii moderního člověka a nový model původu

- **genový tok** v historii moderního člověka
- "Out of Africa" vs. Multiregionální model z pohledu **genetické rozmanitosti kontinentálních populací**
- **nový model "Mostly out of Africa"**

Studijní materiály:

John H. Relethford: **Genetics and the Search for Modern Human Origins**

Populárně-vědecké knihy o studiu variability mtDNA a chromozomu Y

Paleogenetika 1b (1)

Studijní materiály:

John H. Relethford: **Genetics and the Search for Modern Human Origins**

Interaktivní osnova – prezentace a další materiály

» Úvod do paleogenetiky člověka

Úvod do Paleogenetiky člověka

» Metody studia historie populací

Studijní materiály:

Elektronická skripta „Paleogenetika člověka“

PALEOGENETIKA ČLOVĚKA

Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity
RNDr. Pavel Ližal, Ph.D.

- Úvodní stránka
  - Autor publikace
  - Úvod do paleogenetiky člověka
  - Metody studia historie populací
  - Evoluce člověka a její modely
  - Hledání našeho společného předka
  - Analýzy archaické DNA
  - Genetická rozmanitost uvnitř populací
  - Genetická rozmanitost mezi lidskými populacemi
  - Velikost populace našich předků
  - Shrnutí a nový model
- Doporučená literatura

Paleogenetika člověka

Studijní web *Paleogenetika člověka* je určen zejména pro studenty oborů Molekulární biologie a genetiky, Lékařská genetiky a molekulární diagnostiky, Antropologie, případně dalších. Materiál studenty seznamuje s poznatky o evoluci moderního člověka, které byly získány studiem současných a archaických populací člověka propojením antropologických, populačně-genetických a molekulárně-biologických přístupů. Cílem je snaha o odpovězení otázek: *Kdo jsme a odkud pocházíme?, Kdo byl náš předek?, Kdy a kde žil? a Jak velká byla zakladatelská populace moderního člověka? nebo Jak jsme osídlili svět?*

1	Úvod do paleogenetiky člověka	2	Metody studia historie populací
3	Evoluce člověka a její modely	4	Hledání našeho společného předka
5	Analýzy archaické DNA	6	Genetická rozmanitost uvnitř populací
7	Genetická rozmanitost mezi lidskými populacemi	8	Velikost populace našich předků
9	Shrnutí a nový model		

Studijní materiály:

Elektronická skripta „Paleogenetika člověka“

The screenshot shows a presentation slide with the following content:

- PALEOGENETIKA ČLOVĚKA**
Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity
RNDr. Pavel Lizal, Ph.D.
- Metody studia historie populací**
Hlavním nástrojem při studiu historie žijících i vymřelých populací je jejich genetická rozmanitost. Budou zde popsány znaky a metody, které se pro stanovení této rozmanitosti nejčastěji používají. Evoluční procesy, které tuto rozmanitost v průběhu času mění, nám pak dávají možnost tuto historii číst a rekonstruovat právě podle stop, které v DNA evoluce zanechala. Jednotlivé procesy s jejich dopadem na genetickou strukturu si proto podrobně popíšeme. A nakonec na třech konkrétních příkladech si předvedeme, jak se v takovém evolučním záznamu čte.
- Prezentace**
Metody studia historie populací | Mechanizmy evoluce | Příklady studia historie populací
- 3. METODY STUDIA HISTORIE POPULACÍ**
ADD A SUBTITLE

The slide also features a navigation menu on the left, a list of topics, and a video player interface at the bottom with the iSpring logo and a progress bar.

Studijní materiály:

Elektronická skripta „Paleogenetika člověka“

další studijní materiály

The screenshot shows a presentation slide with a background image of a Neanderthal. A blue box in the center contains the text "ANALÝZA NEANDRTÁLSKÝCH DNA". At the top, there are four navigation tabs: "Analýza neandrtálských DNA", "Křížení Neandrtálců a moderních lidí", "Zánik Neandrtálců podle DNA", and "Děnisované". Below the slide, there is an iSpring player interface with a progress bar at 1/31 and a timestamp of 00:00 / 00:00. At the bottom, there are three buttons: "Analýza neandrtálských DNA Otevřít mobilní verzi prezentace", "Analýza neandrtálských DNA Stáhnout tiskové PDF", and "Analýza neandrtálských DNA Stáhnout PDF".

pdf prezentací

Další interaktivní zdroje informací

Becoming Human – story of our origins

Online verze interaktivního programu o evoluci člověka

Případně si můžete program stáhnout a nainstalovat na počítač: [Windows](#), [Mac](#).

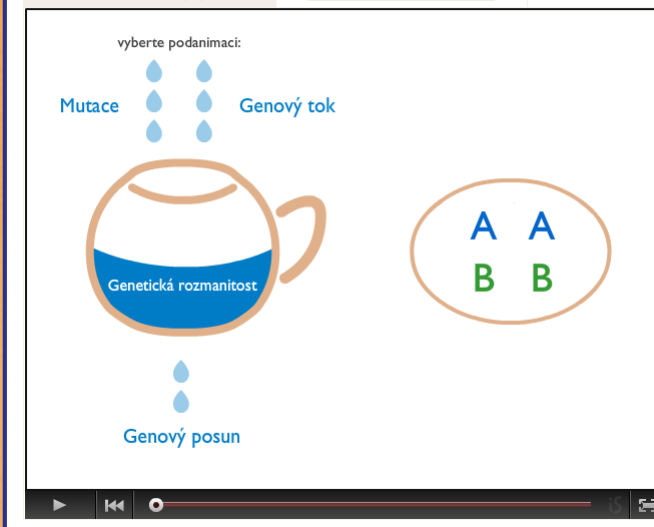
Přehled všech našich předchůdců

Origins: Exploring The Fossil Record

Animace vlivu evolučních sil na genetickou rozmanitost populací

Rozmanitost uvnitř populací

Rozmanitost mezi populacemi

animace

Studijní materiály:

Facebooková stránka

Zajímavosti z paleogenetiky a populační genetiky

The screenshot shows a Facebook page for a community focused on paleogenetics and population genetics. The page header features a banner with illustrations of a Neanderthal and a modern human, with a DNA double helix in the background. The page title is "Zajímavosti z paleogenetiky a populační genetiky" and it is identified as a "Komunita".

Key elements of the page include:

- Navigation:** Timeline, Informace, Fotky, To se mi líbí, Další.
- Engagement:** "To se mi líbí (596) +1 tento týden" and "1.282 dosah příspěvků tento týden".
- Call to Action:** "Propagujte svoji stránku za 50 Kč" and "Oslovte ještě víc lidí v oblasti".
- Informace:** "Tato stránka je tu pro všechny, kteří chtějí být informováni o některých zajímavých poznatcích z paleogenetiky a populační genetiky." and a link to "https://sites.google.co...".
- Fotky:** A grid of images related to genetics and paleoanthropology.
- Post:** A post from January 14th at 15:18 discussing a genetic analysis of a Czechoslovakian wolf. The text reads: "Je československý vlčák spíše vlkem nebo německým ovčákem. Před nedávnem vyšla zajímavá genetická analýza, která zkoumala, kolik toho zůstalo v genomu československého vlčáka po obou jeho rodičovských liniích, kterým byl německý ovčák a karpatský vlk. Přestože byl křížením získán pes vzhledově velmi podobný vlku, po karpatském vlku v jeho genomu mnoho nezůstalo. Z výsledků výzkumu je zřejmé, že má geneticky blíže spíše k druhému původnímu rodiči, německému ovčákovi, což je pr... Zobrazit více". Below the text is a video player with the title "GENETICKÁ ANALÝZA ČESKOSLOVENSKÉHO VLČÁKA" and a description "Genetická analýza Československého vlčáka. A story told with Slate. SLATE.ADOBE.COM".
- Footer:** "Oslovení lidé (4,434)" and "Propagovat příspěvek".

Ukončení předmětu:

Kombinace písemné a ústní zkoušky

- *vstupní písemný test (15 min, v PC učebně na začátku zkuškového bloku)*

- **7 otázek:**

- **5 otázek s možnostmi** (1 až 2 správné odpovědi) = **max. 5 bodů**

- **2 otázky budou s krátkou volnou textovou odpovědí = max. 4 body**

(například vyjmenujte modely původu moderního člověka, o kterých byla řeč na přednášce; co ukazuje následující obrázek apod.)

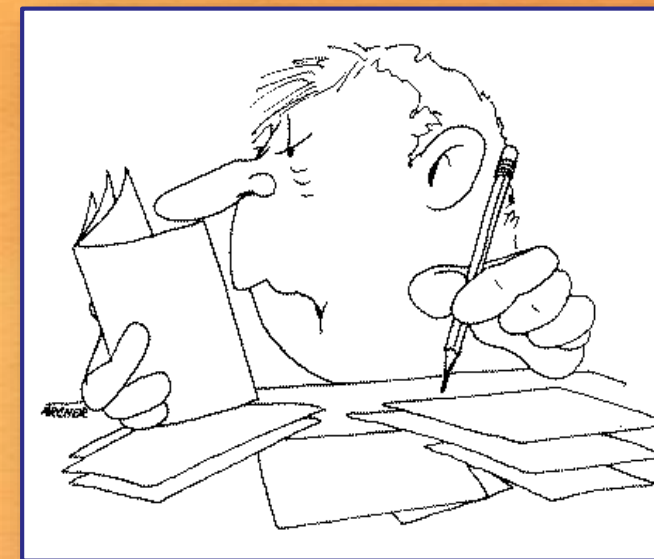
- každá otázka bude obodována a **bude tak tvořit část známky za zkoušku**

- *ústní diskuse (5 až 10 minut)*

- **obodování testových otázek**

- **při správném zodpovězení všech otázek získáváte ihned hodnocení „A“ (ústní část již neprobíhá)**

- **ostatní - stručná ústní rozprava na jednu otázku** (např. popište obrázek, popište analýzu apod.) = **max. 4 body**

Ukončení předmětu:

Kombinace písemné a ústní zkoušky

• *vstupní písemný test (15 min, v PC učebně na začátku zkouškového bloku)*

• **max. 9 bodů**

• *ústní diskuse (5 až 10 minut)*

• **max. 4 bodů**

Hodnocení:

- **plný počet bodů z písemné části = A**
- **12 = A**
- **11-10 = B**
- **9 = C**
- **8 = D**
- **7 = E**
- **6 a méně = F**

Ukončení předmětu:

- okruhy otázek budou vyvěšeny na ISu
- **číselné údaje – většinu se neučte, potřebovat budete znát jen několik základních** (například kdy moderní člověk opustil Afriku podle mtDNA, kdy žili Neandrtálci apod.)
  - **tyto základní číselné údaje dostanete ke konci semestru k dispozici** (obvykle budou v přednáškách opakovaně zmiňovány, takže si je s vysokou pravděpodobností již budete i pamatovat)

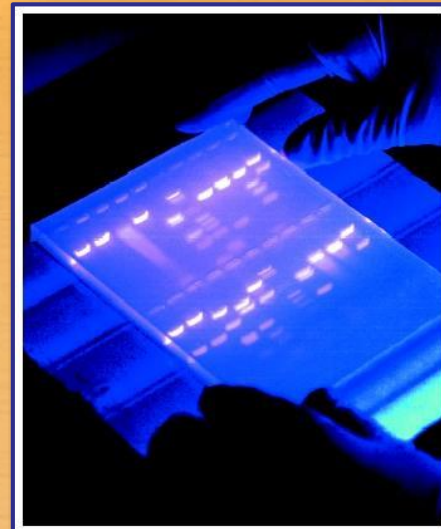

Z čeho budeme vycházet a co k tomu použijeme?

Klasická antropologie – kosti a další nálezy

Moderní antropologie – DNA
molekulární antropologie, paleogenetika

Studium evoluce člověka je interdisciplinární

v terénu

v laboratoři

anatomie

statistika

geologie

paleoantropologie
původ a evoluce člověka, kosti

molekulární antropologie
biologická rozmanitost a evoluce,
podobnosti a rozdíly v současné DNA

klasická antropologie
zkoumá pozůstatky

paleogenetika
studium aDNA

etologie živočichů

kulturní antropologie

paleontologie

in silico

Evoluci moderního člověka budeme sledovat na základě rozdílů:

uvnitř populací

- hromadění změn, kterými se liší jednotlivé populace v rámci druhu
- sledujeme historii nějaké populace

mezi populacemi

- nahromadění změn spolu s dalšími faktory vedlo k postupnému odlišení
- sledujeme vznik nového druhu, speciaci, můžeme stopovat společné předky

Podobnější populace jsou si příbuznější a naopak.

Odlišnější populace jsou starší a naopak.

Jaké znaky budeme sledovat?

Jaké znaky budeme sledovat?

paleoantropologie
původ a evoluce člověka, kosti

molekulární antropologie
biologická rozmanitost a evoluce,
podobnosti a rozdíly v současné DNA

paleogenetika
studium aDNA

Paleoantropologie

- studuje historii moderního člověka na základě **variability fenotypových znaků** – např. anatomické a morfologické rozdíly lebky, krevních skupin
- velmi podrobný popis z antropologického pohledu podává přednáška:
  - Paleoantropologie (Bi8610) – prof. Svoboda
  - Evoluce člověka (Bi8620) – doc. Drozdová
- tyto znaky sice jsou podmíněny geneticky, ale je tu velký vliv prostředí

Jaké znaky budeme sledovat?

paleoantropologie
původ a evoluce člověka, kosti

molekulární antropologie
biologická rozmanitost a evoluce,
podobnosti a rozdíly v současné DNA

paleogenetika
studium aDNA

Paleoantropologie

- studuje historii moderního člověka na základě **variability fenotypových znaků** – např. anatomické a morfologické rozdíly lebky, krevních skupin
- velmi podrobný popis z antropologického pohledu podává přednáška:
  - Paleoantropologie (Bi8610) – prof. Svoboda
  - Evoluce člověka (Bi8620) – doc. Drozdová
- tyto znaky sice jsou podmíněny geneticky, ale je tu velký vliv prostředí

Paleogenetika

- studuje historii moderního člověka na základě rozdílů na **molekulární úrovni** – čistě geneticky podmíněny, evolučně neutrální znaky
- analýza **archaické** DNA (aDNA) – problémy a dostupnost
- studium uvnitř i mezi populacemi (ale jen omezeně)

Jaké znaky budeme sledovat?

paleoantropologie
původ a evoluce člověka, kosti

molekulární antropologie
biologická rozmanitost a evoluce,
podobnosti a rozdíly v současné DNA

paleogenetika
studium aDNA

Paleoantropologie

- studuje historii moderního člověka na základě **variability fenotypových znaků** – např. anatomické a morfologické rozdíly lebky, krevních skupin
- velmi podrobný popis z antropologického pohledu podává přednáška:
  - Paleoantropologie (Bi8610) – prof. Svoboda
  - Evoluce člověka (Bi8620) – doc. Drozdová
- tyto znaky sice jsou podmíněny geneticky, ale je tu velký vliv prostředí

Paleogenetika

- studuje historii moderního člověka na základě rozdílů na **molekulární úrovni** – čistě geneticky podmíněny, evolučně neutrální znaky
- analýza **archaické** DNA (aDNA) – problémy a dostupnost
- studium uvnitř i mezi populacemi (ale jen omezeně)

Molekulární antropologie

- studuje historii moderního člověka na základě rozdílů na **molekulární úrovni** – čistě geneticky podmíněny, evolučně neutrální znaky
- analýza **současné** DNA („genetické vykopávky“)
- studium uvnitř i mezi populacemi poskytuje mnoho zajímavých výsledků

paleoantropologie

původ a evoluce člověka, kosti

paleogenetika

studium aDNA

- **antropologické** (kosti) a archeologické **nálezy** (nástroje, nádoby apod.) nebo **aDNA** - jsou jen **fotografickým snímkem v čase**. Z jednoho snímku se však minulost určuje jen velmi špatně.

paleoantropologie

původ a evoluce člověka, kosti

paleogenetika

studium aDNA

- **antropologické** (kosti) a archeologické **nálezy** (nástroje, nádoby apod.) nebo **aDNA** - jsou jen **fotografickým snímkem v čase**. Z jednoho snímku se však minulost určuje jen velmi špatně.

molekulární antropologie

biologická rozmanitost a evoluce, podobnosti a rozdíly v současné DNA

To, čemu říkáme začátek, je často konec. A když končíme, tak vlastně začínáme. A začínáme od konce. (T.S.Eliot)

- v DNA **současného** člověka jsou zaznamenány všechny změny, ke kterým v minulosti došlo
- **současná DNA** je filmových pásem, **strojem času**
- **studium rozmanitosti DNA současných populací umožňuje zrekonstruovat celý příběh**